

и метаболизма биогенных аминов, полученные в своё время под руководством проф. Утевского А. М., легли в основу изучения роли и места ещё одного биогенного амина — мелатонина в сложном механизме нейрогуморальной регуляции эндокринных желез и метаболических процессов. Эти исследования были начаты в лаборатории биохимии эндокринных заболеваний и продолжены в лаборатории хроноэндокринологии ГУ ИПЭП под руководством д-ра биол. наук Л. А. Бондаренко (с 1998 и по настоящее время).

При изучении характера эпифизарно-тиреоидных взаимоотношений показано, что в системе эпифиз — щитовидная железа есть четко выраженный механизм прямой и обратной связи (Л. А. Бондаренко, В. С. Щербакова). Эпифизарные гормоны (индолилалкиламины, нейропептиды) выступают как модуляторы тиреотропных влияний на щитовидную железу человека и экспериментальных животных (Н. Н. Сотник, А. Р. Геворкян). В свою очередь, тиреоидные гормоны (йодированные тиронины, кальцитонин) осуществляют значительное влияние на метаболизм индоламинов в пинеальной железе. Выявлено наличие циркадных ритмов чувствительности пинеальной железы к действию эпифизарных гормонов различной структуры (индоламинов, нейропептидов).

Выяснен механизм функционирования эпифизарно-тиреоидной, эпифизарно-адренкортикальной и эпифизарно-адренормодулярной систем в норме и при патологии, а также характер изменений суточных и сезонных ритмов адреналина и норадреналина в зависимости от режима освещения. Определена роль биохимического превращения индолилалкиламинов в пинеальной железе в динамике формирования адаптацион-

ного синдрома при разных видах стрессорного воздействия (светового, температурного, эмоционального, радиационного), установлено значение действия факторов окружающей среды на формирование ночного пика мелатонина, изучены хронофармакологические аспекты действия этого гормона на липидный метаболизм (И. А. Кузминова), процессы перекисного окисления липидов и антиоксидантной защиты (Е. А. Сомова).

Развивая научные направления, заложенные в свое время А. М. Утевским, в лаборатории хроноэндокринологии ГУ ИПЭП проведены исследования по изучению путей метаболизма серотонина в пинеальной железе в зависимости от возраста, режима освещения, тиреоидного статуса, действия ионизирующей радиации, а также под влиянием введения различных гормонов. Полученные данные полностью подтвердили научные идеи А. М. Утевского, высказанные еще в середине прошлого века.

Приоритетными являются данные изучения взаимодействия между индолилалкиламинами и нейропептидами, а также научное обоснование целесообразности использования эпифизарных препаратов индольной (мелатонин) и пептидной (эпиталамин, эпиталон) природы в клинической практике с учетом хронофармакологических аспектов их действия. Полученные результаты фундаментальных исследований находят практическое применение не только в эндокринологии, но и в области клинической онкологии, геронтологии, фармакологии и т. д.

Научная школа биохимии гормонов, основанная профессором Утевским А. М., дело его продолжается в трудах и в памяти тех, кому довелось работать под его руководством, слушать его лекции, иметь счастье общаться с этим великим человеком.

Заместитель директора по научной работе
ГУ «Институт проблем эндокринной патологии
им. В.Я. Данилевского НАМН Украины»,
руководитель отделения фармакотерапии эндокринных
заболеваний;
д-р мед. наук, проф. **Н. А. Кравчун,**

Руководитель лаборатории хроноэндокринологии,
д-р биол. наук **Л. А. Бондаренко**

**ВІДГУК НА МОНОГРАФІЮ В. А. БАРАБОЙ, О. Г. РЕЗНІКОВА
«ФІЗІОЛОГІЯ, БІОХІМІЯ І ПСИХОЛОГІЯ СТРЕСУ»**

Нещодавно для наукової спільноти медико-біологічного профілю відбулася знаменна подія — вийшла з друку монографія В. А. Барабой та О. Г. Резнікова «Фізіологія, біохімія і психологія стресу» (Київ: Інтерсервіс, 2013 р.).

Широко знані не тільки в Україні, а й за її межами, такі видатні науковці, як д-р м. н., проф, академік НАМН України член-кор. НАН України, О. Г. Резніков та д-р м. н. проф. В. А. Барабой об'єднали свої зусилля у всебічному висвітленні однієї з найбільш фундаментальних і важливих проблем на перетині біологічних та медичних наук — теорії загального адаптаційного синдрому або стресу.

З часу, що минув після створення цієї теорії канадським вченим Гансом Сельє, біологічний феномен стресу не тільки вивчається тисячами дослідників, а й, вийшовши за межі наукових робіт, увійшов у свідомість людей та став широко вживаним у суспільстві, хоча не завжди коректно до своєї суті, оскільки у більшості випадків під «стресом» мають на увазі тільки ті неприємні реакції та відчуття, котрі виникають у людей за екстремальних ситуацій.

Між тим, стрес — це, перш за все, адаптивна реакція будь-якого живого організму на всіх рівнях його організації (від молекулярного до органно-системного) на дію

подразників навколишнього або внутрішнього середовища, що змінюють попередні умови функціонування/існування цього живого створіння. Стрес — це найважливіший та найбільш універсальний механізм підтримання життєздатності, як окремих біологічних істот, так і видів, у цьому надзвичайно динамічному світі. Саме досконалість адаптаційних систем, що утримують реакцію живої матерії в межах евстресу, тобто стресу без ушкоджуючих наслідків, забезпечує збереження структурно-функціональної цілісності організму людини, формує гармонійність відношень як із навколишнім середовищем, так і в людському соціумі. Здатність до досягнення стану евстресу — це запорука здоров'я, фізичної та психічної стійкості, а значить, якості та тривалості життя. Тому як для медиків/біологів, так і для будь-якої цивілізованої людини дуже важливі знання з питань: за яких умов та які чинники викликають виснаження або зрив так мудро створених Природою (чи Богом?) цих адаптаційних механізмів, що призводить до будь-яких захворювань і, на сам кінець, — до смерті.

В сучасному суспільстві питома вага стресорів «важкої дії», котрі переводять стан евстресу в дистрес, стрімко збільшується, впливаючи на все живе і охоплюючи всі без винятку верстви населення. Ось чому

монографія В. А. Барабоя та О. Г. Резникова така своєчасна і важлива.

Автори книги — відомі науковці, що присвятили свої багаторічні дослідження самим різним аспектам стресу, таким чином побудували монографію, що в ній знайшли відображення як класичні, так і новітні уявлення про молекулярні, біохімічні, патофізіологічні, нейрохімічні механізми розвитку та соціальні наслідки стресу/дистресу. Кожен, хто візьме до рук цю монографію, щоб ознайомитися з її змістом, знайде в ній найбільш свіжу та глибоко проаналізовану наукову інформацію з вказаної проблеми, викладену так, що доволі складні поняття та механізми стають зрозумілі кожному, кого цікавлять фундаментальні питання біології та медицини. Завдяки глибокій науковій ерудиції,

високій загальній культурі, філософському складу мислення відносно споконвічних проблем, що хвилюють людство, авторам вдалось створити книгу, що читається, з одного боку, як наукова праця високого ґатунку, а з іншого — як талановита популярна література. В монографії 314 сторінок, і кожна сторінка цього твору насичена науковою інформацією та глибокими людськими емоціями. Ось чому вона не залишає байдужими всіх тих, хто віддає належне справжній науці та літературі, хто здатен відрізнити «всю ветошь маскарада» та «ярмарок марнославства» в сучасному науковому середовищі від справжніх наукових та літературних цінностей.

Шановні колеги, насамперед — науковці, прочитайте цю монографію!

Директор ДУ «Інститут проблем ендокринної патології ім. В. Я. Данилевського НАМН України»,
д-р мед. наук, професор Ю. І. Караченцев,

зав. лаб. патогістології ДУ «Інститут проблем ендокринної патології ім. В. Я. Данилевського НАМН України»
д-р мед. наук, ст. наук. співроб. Л. Ю. Сергієнко

ВІТАЄМО

МИКОЛА ДМИТРОВИЧ ТРОНЬКО (до 70-річчя від дня народження)

28 лютого 2014 року виповнилось 70 років від дня народження М. Д. Тронька — академіка НАМН України, члена-кореспондента НАН України, доктора медичних наук, професора, лауреата премії ім. О. О. Богомольця, Заслуженого діяча науки і техніки України, лауреата Державної премії України, лауреата премії ім. В. П. Комісаренка НАН України, директора ДУ «Інститут ендокринології та обміну речовин ім. В. П. Комісаренка НАМН України», керівника відділу фундаментальних та прикладних проблем ендокринології, завідувача кафедри ендокринології Національної медичної академії післядипломної освіти ім. П. Л. Шупика МОЗ України.

М. Д. Тронько є одним із найавторитет-

ніших вчених-ендокринологів України, педагогом, організатором, який плідно працює над фундаментальними і прикладними проблемами ендокринології. Його наукові дослідження охоплюють різні аспекти фізіології, біохімії, патофізіології ендокринної системи. Він є автором близько 500 наукових публікацій, серед яких 37 монографій, співавтором двох авторських свідоцтв та 34 Деклараційних патентів України. Підготував 10 докторів і 11 кандидатів наук.

М. Д. Тронько нагороджений нагрудним знаком «Знак пошани», орденом «За заслуги» III ступеня, Почесною Грамотою Кабінету Міністрів України, Грамотою Верховної Ради України «За заслуги перед Українським народом». М. Д. Тронько обра-

но Президентом Асоціації ендокринологів України, віце-президентом Української діабетичної федерації, членом Президії НАМН України, заступником голови Наукової ради при Президії НАМН України з теоретичної та профілактичної медицини, він є членом Європейської та Американської Асоціацій з вивчення цукрового діабету, Європейської тиреоїдної асоціації.

Вже не одне десятиріччя М. Д. Тронько є головою спеціалізованої наукової ради із захисту дисертацій зі спеціальності «Ендокринологія», головним редактором журналу

«Ендокринологія». У 2012 р. за високі трудові досягнення Микола Дмитрович отримав почесну нагороду Міжнародного Академічного Рейтингу «Золота Фортуна».

За дорученням майже півтисячного колективу ДУ «Інститут проблем ендокринної патології ім. В. Я. Данилевського НАМН України» дирекція, редколегія та редакційна рада журналу від щирого серця вітають ювіляра і зичать йому міцного здоров'я, невичерпної енергії, достатку, миру та злагоди, здійснення всіх творчих задумів.